

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 647.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245213984608/facsimile.pdf> (tilgået 04. maj 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Syttende Aarhundrede

dom. Norden, som fulgte Luther, havde imidlertid to stridbare og i mange Henseender udmærkede Konger, og hvad der brast for den Ene, bar for den Anden, saa ved Franske Konster og Nordisk Kraft blev Friskolen reddet, men ufrivillig blev Tydskland selv det store Offer, dels som en blodig Valplads for rovgjerrige og tøileløse Krigsfolk, og dels som et Bytte, hvorom de Fremmede sloges.

Det var Christian den Fjerde af Danmark og Norge, og Gustav Adolph af Sverrig, som ved denne Leilighed prøvede deres Lykke i Tydskland, og da Udfaldet frembragde en heel Omvæltning i de Nordiske Magters Forhold baade til Europa og hinanden, maae vi et Øieblik dvæle derved, om end Tydskerne finde det unødvendigt.

Christian den Fjerde var en Sønesøn af Christian den Tredie, som selv havde hørt Luther, var ham med Liv og Sjæl hengiven, og ordnede, uden synderlig Modsigelse (1536), Kirke-Sagerne i Danmark og Norge ganske efter hans Raad og Tykke, og da Luthers lille Catechismus, tiligemed den Angsburgske Bekjendelse, hos os over i tohundrede Aar herskede indskrænket og uanfægtet, maa især Danmark med Eltertryk kaldes det »Lutherske Kongerige.« Til Danmark og Norge regnedes dengang Skaane, Halland, Bleking og Bahuslehn, saa Sverrig havde ondt nok ved at forsvare sig, da det under Christians Søn, Frederik den Anden, kom til Krig mellem Rigerne (1563—70), og i Dannelse vandt Danmark gennem det Sextende Aarhundrede aabenbar et stort Forspring, men den folkelige Udvikling standsedes netop ved den Latinske Dannelses Kæmpeskridt, Herremands-Vælden, uden Geistlig Modvægt, blev daglig mere trykkende, og Folket vestenfor Sundet, som er langt fra at være krigsk, blev forknyttet. Christian den Fjerde, som i hele tresindstyve Aar (1588—1648) førde Kongenavn, var vel af Kæmpeart, blev snart en myndig Herre, skabde sig en anseelig Sømagt, og førde en ikke uheldig Krig med Sverrig (1611—13), men skjøndt han derhos, for sin Tid, var en udmærket folkelig, klog og oplyst Herre, saa havde han dog, enten kirkelig, borgerlig eller videnskabelig talt, ingen Sands for Andres Frihed end sin egen, og forstod kun at føre Krig med Sverrig og Hansesæderne. Hertil havde Danmark ogsaa i firehundrede Aar været indskrænket, saa, naar Christian i Tydskland fandt en dygtig Modstander fra den store Krigs-Skue-